

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ШКОЛЯРІВ.

У статті розглядаються особливості підготовки вчителів початкових класів до музично-естетичного виховання учнів як невід'ємної складової їх фахової підготовки. Підкреслено роль мотивації самостійної музично-освітньої діяльності студентів у цьому процесі.

Ключові слова: *мотив, мотивація, самостійна музично-освітня діяльність, самореалізація.*

Відповідно до положень Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті підготовка вчителів початкових класів передбачає не тільки оволодіння певним обсягом знань, умінь та навичок, а й формування готовності до естетичного виховання учнів засобами музичного мистецтва, що сприяє збагаченню духовного світу дитини, розкриттю її сутнісних сил, творчого потенціалу. Однак, практика сьогодення свідчить, що значна кількість випускників педагогічного факультету уникає проведення музично-естетичної роботи в початкових класах. Будучи здібними класоводами, вони не спроможні на належному методичному рівні провести урок музики або здійснити музичне оформлення позакласного заходу. У зв'язку з цим набуває актуальності питання мотивації студентів при підготовці до музично-естетичного виховання дітей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що проблема мотивації як засобу досягнення результативності будь-якої діяльності цікавила багатьох учених (К.Абульханова-Славська, Ш.Амонашвілі, Л.Анциферова, О.Асмолов, Д.Леонтьєв, О.Леонтьєв, М.Недашківська, А.Маслоу, В.Петровський, С.Рубінштейн, Л.Сохань, В.Сухомлинський, К.Ушинський, В.Франкл, Е.Фромм та ін.) Об'єктом дослідження виступали різні аспекти цього феномену. Зокрема, значна увага приділяється вивченню природи мотивів (В.Асєєв, Л.Божович, М.Матюхіна, Г.Щукіна); їхнього зв'язку з індивідуальними особливостями

особистості (К.Абульханова-Славська, І.Джидар'ян, Н.Рейнвальд); закономірностям формування мотиваційної сфери людини (Л.Божович, Г.Костюк, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн). Обґрунтовано необхідність формування мотивів навчання (В.Асєєв, А.Маркова, Г.Щукіна). Особливе значення мають дослідження підготовки вчителя у сфері музично-естетичного виховання школярів (О. Апраксіна, Л. Арчажникова, Г.Ніколаї, Г.Падалка, О. Раввінов, О.Ростовський, О.Рудницька, С. Русова, Ж.-Ж. Руссо, В. Шацька, О.Щолокова та ін), у яких підкреслюється специфіка музично-педагогічної діяльності, необхідність усвідомлення цінності музичного мистецтва для формування особистості дитини, значення розвитку творчих здібностей у цьому процесі.

Завдання статті полягає в тому, щоб виявити особливості підготовки майбутніх вчителів початкових класів до музично-естетичного виховання учнів та визначити роль мотивації самостійної музично-освітньої діяльності студентів у цьому процесі.

У всі часи зі словом "учитель" було пов'язане уявлення про освічену, високоморальну, культурну людину. Особливо це стосується вчителя початкових класів, який знаходиться біля витоків формування особистості дитини. Серед завдань, що стоять перед ним, важливу роль відіграє музично-естетичне виховання учнів, ефективність якого визначається наявністю високого рівня духовної культури особистості вчителя. Від того, якої якості буде фундамент духовності, залежить успішність навчання молодших школярів у майбутньому.

Прийнято вважати, що проведення уроків музики вчителем початкових класів не повинно мати нижчий рівень, ніж у фахівця-музиканта, що у свою чергу підвищує значення мотивації самостійної підготовки студентів.

Мотивацію розуміють як сукупність психічних процесів, які надають поведінці людини енергетичного імпульсу й загальної спрямованості; це "сукупність спонукальних факторів, що визначають активність особистості" [4, с.218]. Вона охоплює багато складових, одні з яких характеризуються як відносно стійкі риси особистості (потреби, інтереси, емоції, установки, ідеали, цінності),

інші - як ситуативні фактори (стимули, вимоги, вплив інших людей, складність завдань тощо).

Серед теорії мотивації поведінки людини можна виділити кілька підходів. Так, представники біхевіоризму вважали, що люди що-небудь роблять тому, що їм притаманна незадоволеність деякої фізіологічної потреби. Основним механізмом мотивації є прагнення організму до зняття напруги, який має назву принципу гомеостазу: за наявності відхилень від норми система здійснює певні дії для того, щоб повернутися в вихідне становище.

З.Фрейд та його послідовники дотримувались думки, що будь-яка поведінка людини зумовлена несвідомими імпульсами. Основою мотивації у такому разі виступають потяги людини до задоволення природних інстинктів – фізичних потреб.

Засновники гуманістичного напрямку К. Роджерс, А.Маслоу відзначали, що основним мотивом діяльності людини є її прагнення до самореалізації. На думку вчених, таке бажання закладене від народження. «У людини є тенденція, якщо не наявна, то потенційна, рухатися до зростання. Звільнення цієї тенденції залежить від прагнення перебудувати свою особистість і своє ставлення до життя, зробити його більш зрілим. Як не назвати це – тенденцією до зростання, до самоактуалізації або тенденцією руху вперед, - це головна сила життя», - підкреслював К.Роджерс [5, с.77-78].

Основу мотивації самостійної музично-освітньої діяльності студентів у процесі підготовки їх до музично-естетичного виховання школярів становить наявність переваги внутрішніх мотивів над зовнішніми. Серед таких можна виділити потребу у спілкуванні з музичним мистецтвом, музичний інтерес, здатність до самореалізації. Діяльність, яку спонукають зовнішні мотиви, носить короточасний характер і припиняє свою дію за відсутності відповідних спонукальних сил. Нерідко спостерігається формування негативної мотивації, коли активність особистості зумовлюється загрозою санкцій, прагненням уникнути неприємностей і покарання.

Практика сьогодення вказує, що у більшості молодих людей відсутня мотивація щодо застосування музичного мистецтва у своїй педагогічній діяльності. Часто студенти недооцінюють роль музично-естетичного виховання у формуванні творчої особистості учнів, не відчують потреби не тільки використовувати музику у роботі з дітьми, але й не прагнуть збагатити себе духовними цінностями музичного мистецтва.

Така ситуація цілком зрозуміла, враховуючи сучасний стан шкільної музичної освіти, яка, на жаль, дуже часто характеризується відсутністю системності та цілісності музично-педагогічного впливу, втратою традицій художньої самоосвіти серед вчителів, недооцінкою музичного мистецтва у справі становлення особистості дитини зі сторони педагогів, адміністрації. Як наслідок, у студентів формується стереотип уявлень про музичне виховання "як доповнення до життя". Не маючи достатньої основи для розвитку власної художньої культури та музичної грамотності, не відчувши на собі величезного емоційного впливу музичного мистецтва, студенти інколи з острахом, інколи з відкритою байдужістю ставляться й до своєї підготовки з музичних дисциплін, а проведення уроків музики на педагогічній практиці для них є "страшним" завданням.

Як підкреслюють науковці, основним спонукальним фактором самостійної підготовки студентів є інтерес. А.Маркова визначає інтерес як інтегральний показник мотивації, наявність якого виступає показником сформованості мотивів діяльності; це важливий фактор розвитку особистості, внутрішній механізм навчання; " емоційно-пізнавальне ставлення до діяльності, яка за сприятливих обставин переходить в емоційно-пізнавальну спрямованість особистості" [3, с.11].

Справді, підготувати і провести урок музики - справа складна, адже передбачає наявність у вчителя крім умінь і навичок, потрібних у будь-якій педагогічній діяльності, ще низки спеціальних умінь: володіти одним із музичних інструментів, уміти співати, аналізувати музичні твори, знати музичну грамоту. Крім того, щоб знайти шлях до серця дитини, він має сам любити і розуміти музичне мистецтво. Цю думку підкреслюють слова Д.Кабалевського про те, що вчитель "повинен ставитись до музики з хвилюванням і ніколи не забувати, що

неможливо у дітей викликати любов до того, чого не любиш сам, зацікавити їх тим, чим сам не цікавишся" [1, с.29].

Однією з причин відсутності мотивації у студентів є незначний розвиток їхніх природних даних та слабкий рівень музичної підготовки. І хоча процес засвоєння спеціальних музичних предметів, як правило, більш складний, порівняно з іншими дисциплінами, більшість студентів легковажно ставиться до цієї справи, що й породжує тенденцію поділу навчальних предметів на "більш важливі" та "менш важливі".

Значну роль у формуванні мотивації музично-освітньої діяльності відіграє усвідомлення її смислу. На думку В.Франкла, поняття "смысл" пов'язане з уявленням особистості про цінності, за допомогою яких вона може зробити своє життя більш осмисленим. Це цінності творчості (те, що людина дає життю), цінності переживання (те, що вона бере від світу), цінності стосунків (позиція, яку людина займає по відношенню до світу) [6, с.174].

Згідно А.Маслоу, виявлення смислу діяльності залежить від так званих «пікових переживань», які він характеризує як "екстаз, захоплення, блаженство, найвищу радість" [2, с.103]. Під час «пікових переживань» людина повною мірою стає собою, а усвідомлення цих переживань веде до інсайту, самоідентифікації, відкритті для себе вищих цінностей, таких як добро, істина, краса, досконалість.

Отже, підготовка майбутніх учителів початкових класів до музично-естетичного виховання школярів має свої особливості, пов'язані з емоційно-пізнавальним ставленням студентів до музичного мистецтва, прагненням мати міцні знання у сфері музично-естетичного виховання й уміння застосовувати їх на практиці. Важливе місце у цьому процесі посідає мотивація самостійної музично-освітньої діяльності, основу якої складають музичний інтерес та прагнення до самореалізації.

The article deals with the primary school teachers' peculiarities of training in musical-aesthetic education of primary school pupils as an integral part of their professional training. The role of students' motivation in independent musical-educational activity is pointed out in this process.

Key words: *motive, motivation, independent musical-educational activity, self-realization.*

Література

1. Кабалевський Д.Б. Воспитание ума и сердца. - М. Просвещение, 1982. – 192 с.
2. Маслоу А. Мотивация и личность. - 3-е изд. - СПб.: Питер, 2003. - 352 с.
3. Морозова З.П. Теоретические основы формирования мотивации эстетической деятельности школьников // Приоритетные проблемы эстетического воспитания школьников. / Под ред. Л.П. Печко. - М.: НИИ ХВ, 1990. - С. 34-42.
4. Психология: Словарь / Под общ. Ред А.В.Петровского, Г.М.Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
5. Роджерс К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. Исениной Е.И. - М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1994. - 480 с.
6. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборники: Пер. с англ. и нем. / Общ. ред Л.Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева. - М.: Прогресс, 1990. - 368 с.